गौतम बुद्धाचा उदय म्हणजे भारतीय (हिंदुस्थानाच्या आर्यांच्या इतिहासातील) इतिहासांतील एक मोठी मुहूर्त मेढ होय. कोण-त्याही रीतीने धार्मिक विषयाचें विवेचन करा-वयाचें झाल्यास ह्या मेढीपासून पुढें मागें व मागें पाठीमागे शोध करीत जावें लागतें आणि आम्हांला ही अस्पृश्य-तेच्या खऱ्या अभ्यासासाठी ह्या दोन्ही बाजू देशांनी ह्या मेढीपासून आगमागे गेलें पाहिजे. म्हणून प्रथम प्रस्तुत बुद्धोदयकाळी म्हणजे इ.स. पूर्वी ६०० वर्षांचे सुमारास अ-स्पृश्यतेची उभारी निर्दिष्ट व्यापेच्या दृष्टी-नें किती प्रतिष्ठा झाली होती तें पाहूं. ह्या काळी उत्तर भारतांत चार वर्णांची ~~[illegible]~~ आर्यांनी तर पूर्ण स्थापना केली होती च, परंतु ती वर्णव्यवस्था जन्मजन्य म्हणून सिद्ध मानली जात नसे. ब्राह्मण आणि क्षत्रि-य ह्या दोन्ही जाती डोईजड झाल्या असून त्यांच्यांत परस्पर वर्चस्वा संबंधी तंटा चालू होता. शूद्रच नव्हत तर वैश्य आणि स्त्रियाही अध्यात्मांतील अनधिकारी मानल्या जात होत्या. चार वर्णांपाशी पोटजाती न [illegible] झाल्या होत्या.

महर्षींचे मराठी हस्ताक्षर